

چابهار، نقطه تلاقی منافع استراتژیک هند و ژاپن

دونالد ترامپ، رئیس جمهوری ایالات متحده، هند و ژاپن را به صدر فهرست شرکای استراتژیک خود در منطقه هند و اقیانوس آرام ارتقاء داده است. در همین حال، تلاش های ایالات متحده برای منزوی سازی ایران و متوقف کردن برنامه هسته ای آن، اعمال دور جدیدی از تحریم ها در اوایل ماه نوامبر را در پی داشته است. تحریم ها علیه تهران ارتباط با واشنگتن را برای دهلی نو و توکیو پیچیده کرده چراکه هیچ یک در تمایلات شدید آمریکا برای مواجهه با ایران شریک نیستند.

شماری از مشتریان نفت ایران از جمله هند، چین، ژاپن و ترکیه معافیتی 180 روزه از تحریم های آمریکا دریافت کرده اند و ایران همچنان به ارسال نفت به آنها (اگرچه در مقادیر کمتر) ادامه می دهد. ژاپن و هند هر دو می خواهند که از ادامه دسترسی خود به منابع نفت و گاز طبیعی ایران اطمینان حاصل کنند. در حال حاضر، ژاپن 5 درصد از نفت وارداتی خود را از ایران خریداری می کند و هند بعد از چین، دومین خریدار بزرگ نفت ایران به شمار می رود.

باتوجه به اینکه ژاپن و هند برای حفظ روابط خود با ایران تلاش می کنند، ایالات متحده برای قطع ارتباط اقتصادی و سیاسی ایران با باقی جهان با چالش هایی مواجه است. احتمالاً برای آمریکا ایجاد اتحادی موثر با شرکای منطقه هند و اقیانوس آرام بسیار ساده تر می شد اگر همگی منافع همگرا می داشتند؛ اما چنین اتفاقی به ندرت رخ می دهد.

یک مساله کلیدی می تواند بندر چابهار در جنوب ایران باشد که هند برای توسعه آن نزدیک به 500 میلیون دلار سرمایه گذاری کرده است. پاکستان در سال های گذشته همه مسیرهای زمینی دسترسی هند از شرق به غرب را مسدود کرده و اکنون، چابهار قابل اعتمادترین مسیر ارتباطی هند به افغانستان به حساب می آید. هند ساخت زیرساخت های آزادراه ها و خطوط ریلی مربوطه را آغاز کرده و نه تنها از نظر مالی، بلکه حتی از نظر جانی هم هزینه زیادی را متحمل شده است؛ ده ها نفر از کارکنان هندی در مراحل اولیه پروژه توسط طالبان کشته شده اند.

جیمز دورسی، یکی از محققان ارشد خاورمیانه و شمال آفریقا در دانشکده مطالعات بین المللی راجاراتنام در سنگاپور گفت: «ایران و چابهار برای هند اهمیتی واری نفت دارند چون امکان دسترسی هند به افغانستان و آسیای میانه را برای دور زدن پاکستان فراهم می آورند. این دسترسی برای هند اهمیت زیادی دارد و به علاوه امکان واکنش این کشور به ابتکار عمل کمربند و جاده چین را فراهم می آورد.» اوایل نوامبر واشنگتن این پروژه را از تحریم ها معاف کرد که تنها معافیت غیر نفتی در نظر گرفته شده به شمار می آید.

تمایلات ژاپن در ارتباط با ایران

ژاپن آشکارا تمایلات خود را برای سرمایه گذاری در چابهار اعلام کرده، اما باتوجه به موضع گیری کنونی آمریکا در این زمینه به مشکل بر خواهد خورد. در شرایط کنونی، معافیت پروژه چابهار از تحریم ها می تواند با نقش فعالانه تر ژاپن در این زمینه همراه شود. ایران هم برای ژاپن و هم برای هند اهمیت زیادی دارد، چراکه هر دو کشور سعی دارند از این طریق با چین مقابله کنند.

اما ژاپن هنوز حرکتی در این زمینه انجام نداده است. یوشی کوبایاشی، اقتصاددان ارشد موسسه علوم اقتصادی انرژی در توکیو گفت که شک دارد شرکت ژاپنی ای وجود داشته باشد که باتوجه به فضای ژئوپولیتیک کنونی بخواهد به این پروژه توسعه ببیوندد.

علاقه ژاپن به ایران بیشتر در زمینه تامین انرژی است. گزارش های اخیر درباره مصرف انرژی در ژاپن از کمبود انرژی هسته ای تا سال 2030 حکایت دارد. توکیو می تواند از گاز طبیعی مایع روسیه استفاده کند، اما دو کشور بر سر مسائل ارضی با یکدیگر اختلاف دارند

و این احتمال وجود دارد که گاز طبیعی مایع روسیه در آینده نزدیک به ژاپن نرسد. کوبایاشی گفت: «از آنجایی که ایران منابع گاز طبیعی دارد، ژاپن به ایران به چشم یک منبع احتمالی در آینده نگاه می کند. ژاپن همچنین ایران را به عنوان یک بازار بالقوه برای محصولات تولیدی خود می داند که بیشترین جمعیت (حدود 82 میلیون) را در منطقه دارد.»

زمینه مشترک همکاری

غیر از انرژی، مساله دیگر برای هند و ژاپن درباره ایران، موقعیت ژئوپولیتیک آن است. کالین کو سوئی لین، یکی دیگر از محققان در دانشکده مطالعات بین المللی راجاراتنام گفت: «ایران همچنین به دلیل موقعیت جغرافیایی خود یکی از مهره های مطرح ژئوپولیتیک منطقه است و طبیعی است که هند و ژاپن این مساله را در نظر می گیرند. هند و ژاپن همیشه روابط خوبی با ایران داشته اند.»

هند و ژاپن حتی اگر بخواهند که در ایران همکاری داشته باشند، اما سابقه زیادی در اجرای پروژه های مشترک ندارند. با این حال به گفته دورسی، زمانی که مساله رقابت جهانی با چین به میان می آید منافع هند با منافع ژاپن یکی می شود. او افزود: همانطور که چین به پیشروی به سمت آفریقا و خاورمیانه از طریق ابتکار عمل کمربند و جاده ادامه می دهد، ژاپن هم سعی می کند جایگزین هایی متعادل تر برای سرمایه گذاری پیشنهاد دهد و بر قابلیت های خود برای ارائه زیرساخت های کیفی تاکید کند.»

کالین کو سوئی لین گفت هند مجبور است در مواجهه با چین محتاطانه تر عمل کند، اما همکاری استراتژیک بین هند و ژاپن برای مقابله با نفوذ فزاینده چین چندان دور از انتظار نیست. او افزود: «در چنین بستری، ایران می تواند جایی برای سازش چین، هند و ژاپن باشد.»

منبع: آسیا تایمز / مترجم: طلا تسلیمی

